

Универзитет „Гоце Делчев“-Штип, Правен факултет
Штип, Република Македонија

ЧЕТВРТА МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА

ОПШТЕСТВЕНИТЕ ПРОМЕНИ ВО ГЛОБАЛНИОТ СВЕТ

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ

Штип, 2017

Печати / Print 2-ри Август-Штип / 2- ri August- Shtip

Уредник: Елена Максимова

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски",
Скопје

3(082)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција Општествените промени во
глобалниот свет (4 ; Штип)

Општествените промени во глобалниот свет : зборник на трудови
/ Четврта меѓународна научна конференција = Social change in the
global world : proceedings / 4 th international scientific conference =
Социальные изменения в глобальном мире : сборник материалов /
Четвертый международная научная конференция. - Штип :
Универзитет Гоце Делчев = Shtip = Goce Delcev University = Штип =
Университет Гоце Делчева, 2017. - [1210] стр. : табели ; 25 см

Трудови на мак., англ. и рус. јазик. - Фусноти кон текстот. -
Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-423-9

а) Општествени науки - Зборници
COBISS.MK-ID [103854858](https://nbp.coibiss.mk/103854858)

Goce Delcev University in Shtip, Faculty of Law
Shtip, Republic of Macedonia

FOURTH INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

PROCEEDINGS

Shtip, 2017

Университет им. Гоце Делчева, Юридический факультет
Штип, Республика Македония

ЧЕТВЕРТЫЙ МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

СОЦИАЛЬНЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ В ГЛОБАЛЬНОМ МИРЕ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

Штип, 2017

Организациски комитет / Organizational Committee/ Организационный комитет конференции

Jovan Ananiev PhD, Faculty of Law, University “Goce Delcev”- Shtip, Macedonia, jovan.ananiev@ugd.edu.mk
Kristina Misheva PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, kristina.miseva@ugd.edu.mk
Marija Ampovska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, marija.radevska@ugd.edu.mk
Elena Maksimova, LL.M, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, elena.ivanova@ugd.edu.mk

Програмски комитет / Program Committee / Программный комитет конференции

Adoyi Onoja PhD, Nassarawa State University, Keffi, Nigeria, onojaa@yahoo.com
Afet Mamuti PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia, afet.mamuti@unite.edu.mk
Agim Nuhju PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia, agim.nuhju@unite.edu.mk
Agor Sarkisyan PhD, University of Svishtov, Bulgaria, agop@uni-svishtov.bg
Alenka Verbole PhD, currently- OSCE Mission in Tirana, University of Ljubljana, Slovenia, alenka.verbole@osce.org
Altin Shegani PhD, Faculty of Law, University of Tirana, Albania, altin_shegani@yahoo.com
Ana Nikodinovska Krstevska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, ana.nikodinovska@ugd.edu.mk
Anastasia Bermúdez Torres PhD, Faculty of Law, Political Science and Criminology, University of Liege, Belgium, abermudez@ulg.ac.be
Andon Majhoshev PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, andon.majhosev@ugd.edu.mk
Bekim Beliqi PhD, University of Prishtina, Department of Political Science, Kosovo, bekim.baliqi@gmail.com
Belul Beqaj PhD, University of Business and Technology, Department of Political Science, Prishtina, Kosovo, belul.beqaj@gmail.com
Borka Tushevska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, borka.tusevska@ugd.edu.mk
Elena Ivanovna Nosreva PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia, elena@nosyreva.vrn.ru
Gabriela Belova PhD, Faculty of Law, University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad, Bulgaria, gbelova@hotmail.com
Gemma Andreone PhD, Institute for International Legal Studies of the Italian National Research Council (ISGI - CNR), Italy, gemma.andreone@gmail.com

Haluk Aydin PhD, Faculty of Arts and Sciences, Balıkesir University, Balıkesir, Turkey, aydinhaluk@hotmail.com

Igor Kambovski PhD, Faculty of Law, Goce Delchev University in Shtip, Macedonia, igor.kambovski@ugd.edu.mk

Ivana Bajakić PhD, Department of Economic Sciences, Faculty of Law, Zagreb, Croatia, ivana.bajakic@pravo.hr

Kristina Misheva PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, kristina.miseva@ugd.edu.mk

Kristine Whitable PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, kristine.whitable@ugd.edu.mk

Jadranka Denkova PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, jadranka.denkova@ugd.edu.mk

James C. Helfrich PhD, Global Scholars, Liberty University, Colorado, USA, jchelfrich@aol.com

Jovan Ananiev PhD, Faculty of Law, University “Goce Delcev”- Shtip, Macedonia, jovan.ananiev@ugd.edu.mk

Jusuf Zejneli PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia, jusuf.zejneli@unite.edu.mk

Maciej Czerwinski PhD, Institute of Slavic Philology, Jagiellonian University, Krakow, Poland, maciej.czerwinski@uj.edu.pl

Marieta Olaru PhD, Doctoral School in Business Administration, Research Center for Business Administration, Department of Business, Consumer Sciences and Quality Management, The Bucharest University of Economic Studies, Romania, olaru.marieta@gmail.com

Marija Ignjatovic PhD, Faculty of Law, University of Nis, Serbia, marija@prafak.prafak.ni.ac.rs

Marina Valentinovna Sencova (Karaseva) PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia, smv@law.vsu.ru

Mato Brautović PhD, University of Dubrovnik, Croatia, mbraut@unidu.hr

Migena Leskoviku PhD, Law Faculty, European University of Tirana, Albania, migena.leskoviku@gmail.com

Natalia Vladimirovna Butusova PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia, butusova@law.vsu.ru

Naser Ademi PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia , dr.naserademi@gmail.com

Nives Mazur Kumrić PhD, Faculty of Law, Political Science and Criminology, University of Liège, Belgium, nives.mazurkumric@ulg.ac.be

Olga Koshevaliska PhD, University “Goce Delcev”- Shtip, Faculty of Law, Macedonia, olga.kosevaliska@ugd.edu.mk

Patrick Wautelet PhD, Faculty of Law, Political Science and Criminology, University of Liege, Belgium, patrick.wautelet@ulg.ac.be

Recai Aydin PhD, Associate Professor, Vice Rector of International University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina, raydin77027@yahoo.com

Ruzica Simic Banovic, PhD in Economics, Senior Assistant - Lecturer, Faculty of Law, University of Zagreb, Croatia, ruzica.simic@pravo.hr

Senada Sabic Selo PhD, Institute for International Relations, Zagreb, Croatia,
senada@irmo.hr

Silviu G. Totelecan PhD, Cluj-Napoca Branch of Romanian Academy, Socio-Human
Research Department of "G. Baritiu" History Institute, Romania,
silviu.totelecan@g.ail.com

Slavejko Sasajkovski PhD, Institute for Sociological, Political and Legal Research,
University "St. Cyril and Methodius", Skopje, Macedonia,
bilbilef@isppi.ukim.edu.mk

Strahinja Miljkovića PhD, Faculty of Law, Mitrovica, strahinja.miljkovic@pr.ac.rs

Strashko Stojanovski PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip,
Macedonia, strasko.stojanovski@ugd.edu.mk

Suzana Dzamtoska Zdravkovska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in
Shtip, Macedonia, suzana.dzamtoska@ugd.edu.mk

Tamara Perisin, MJur (Oxon) PhD, Department of European Public Law - Jean
Monnet, University of Zagreb - Faculty of Law, Croatia,
tamara.perisin@pravo.hr

Tatjana Petrovna Suspiciņa PhD, Moscow Law Academy, Moscow, Russia

Tunjica Petrašević PhD, Faculty of Law, University of Osijek, Croatia,
tpetrase@pravos.hr

Yuriy Nikolaevich Starilov PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia,
juristar@vmail.ru

Wouter Van Dooren PhD, Public Administration and Management, University of
Antwerp, Belgium, wouter.vandooren@uantwerpen.be

Zoran Tomic PhD, University of Mostar, Bosnia and Herzegovina, zoran.tomic@sve-mo.ba

Содржина

LAW	9
Александра Ангеловска	
РОДОСКВЕРНАВЕЊЕТО КАКО ОБЛИК НА СЕКСУАЛНО НАСИЛСТВО ВРЗ ДЕЦА – ОПШТЕСТВЕНА И КАЗНЕНО-ПРАВНА РЕАКЦИЈА	11
Борка Тушевска	
ОДГОВОРНОСТА НА СТЕЧАЈНИОТ УПРАВНИК СПОРЕД МАКЕДОНСКОТО ПРАВО	27
Војо Беловски, Андон Мајхошев	
ЕВРОПСКОТО ТРУДОВО ПРАВО И ГЛОБАЛИЗАЦИЈА	47
Василка Салевска-Трајкова	
СОЗДАВАЊЕТО НА ЕВРОПСКОТО УСТАВНО ПРАВО НИЗ ПРОЦЕСОТ НА ЕВРОПСКА ИНТЕГРАЦИЈА	75
Весна Стефановска, Богданчо Гогов	
СОЦИЈАЛНО ИСКЛУЧУВАЊЕ: ПРЕД И ПО КРИМИНАЛОТ	101
Vesna Stojanovic, Strahinja Miljkovic	
CHANGES IN SOCIAL INSURANCE WITHIN DISABILITY INSURANCE ON INTERNATIONAL PLAN AND SOCIAL LAW OF THE REPUBLIC OF SERBIA	119
Višnja Lachner	
LEGAL – HISTORICAL ASPECTS OF CRIMINAL REGULATION OF ACTIVE BRIBERY AND CORRUPTION IN STATUTORY LAW OF THE MEDIEVAL DALMATIAN MUNICIPALITIES	135
Дарко Јанкуловски	
КОДЕКС ЗА ПРОФЕСИОНАЛНАТА ЕТИКА НА АДВОКАТИТЕ, АДВОКАТСКИТЕ СТРУЧНИ СОРАБОТНИЦИ И АДВОКАТСКИТЕ ПРИПРАВНИЦИ НА АДВОКАТСКАТА КОМОРА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	149
Диана Бошковска, Наташа Данилоска, Билјана Ангелова, Татјана Петковска Мирчевска	
ВЛИЈАНИЕТО НА ФИНАНСИСКАТА КРИЗА ОД 2008 ГОДИНА ВРЗ ПРОМЕТОТ НА МАКЕДОНСКАТА БЕРЗА ЗА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ ..	163
Димитар Апасиев, Елена Максимова	
СУДЕЊЕТО НА ВЕШТЕРКИТЕ ВО РИМСКОТО И ВО СРЕДНОВЕКОВНОТО ПРАВО	177
Dubravka Akšamović, Lidija Šimunović	
CROSS-BORDER INSOLVENCY PROCEEDINGS: MAIN AND SECONDARY INSOLVENCY PROCEEDINGS UNDER THE NEW EU INSOLVENCY REGULATION	195
Zaneta Poposka	

SEGREGATION OF ROMA IN SCHOOLS FOR PERSONS WITH DISABILITIES – CASE LAW OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS	213
Жарко Димитриевич	
КЛАУЗУЛА О ПХБ КАК ОБЯЗАТЕЛЕН ЕЛЕМЕНТ ДОГОВОРА НА ПРОВЕДЕНИЕ РЕМОНТНИХ РАБОТ НА ОБЪЕКТАХ ЭЛЕКТРОЭНЕРГЕТИКИ – ПОДСТАНЦИЯХ И ИХ БЛОКАХ ПИТАНИЯ	227
Zeynep Ece Unsal, Ivica Simonovski	
“OPEN DOOR” VS “BACK DOOR” POLICY: LESSONS FOR TURKEY IN THE SCOPE OF TERRORISM, MIGRATION AND BORDER SECURITY	241
Ivica Josifovic	
EUROPEAN UNION’S CROSS-BORDER COOPERATION IN EXCHANGING AND PROCESSING DIGITAL EVIDENCE.....	261
Игор Камбовски	
РАЗВОЈ НА ЕЛЕКТРОНСКАТА ТРГОВИЈА	277
Ice Ilijevski, Zlate Dimovski, Kire Babanoski, Aleksandar Georgiev	
SMUGGLING OF MIGRANTS DURING REFUGEE CRISES.....	291
Jelena Kasap	
HISTORICAL- LEGAL BASIS OF REGULATION OF THE LIABILITY FOR DAMAGE CAUSED BY ANIMALS	303
Јован Андоновски, Љубиша Стефаноски	
ПРАВО НА ПОСВОЕНИТЕ ДЕЦА ДА ГО ЗНААТ СВОЕТО БИОЛОШКО ПОТЕКЛО И ИДЕНТИТЕТОТ НА СВОИТЕ РОДИТЕЛИ	325
Katerina Klimoska	
EUROPEAN DIGITAL SINGLE MARKET AN OPEN DOOR FOR THE FOURTH INDUSTRIAL REVOLUTION	339
Кристина Мишева, Самир Латиф	
ПРАВА, ОБВРСКИ И ОДГОВОРНОСТИ НА ЧЛЕНОВИТЕ НА ОРГАНОТ НА УПРАВУВАЊЕ ВО ЈАВНИТЕ ЗДРАВСТВЕНИ УСТАНОВИ	351
Лазар Нанев, Олга Кошевалиска, Елена Максимовска	
ПРИТВОР ВО ПОСТАПКАТА СПРЕМА ДЕЦА	367
Ленче Коцевска, Јован Ананиев	
ИНСТИТУЦИОНАЛНАТА ИНФРАСТРУКТУРА НА МЕХАНИЗМИТЕ ЗА ЗАШТИТА ОД ДИСКРИМИНАЦИЈА ВО ЈУГО- ИСТОЧНА ЕВРОПА: СТАНДАРДИ И ПЕРСПЕКТИВИ.....	383
Ljupcho Petkukjeski, Marko Andonov, Zoran Mihajloski, Kristina Misheva	
EMPLOYEES’ PARTICIPATION IN THE MANAGEMENT AND DECISION MAKING IN PUBLIC ENTERPRISES AND INSTITUTIONS – THE CASE OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA	401
Maja Nastić	
THE EUROPEAN COURT FOR HUMAN RIGHTS AND NATIONAL CONSTITUTIONAL COURTS-THE RELATIONSHIP OF CONFLICT OR RELATIONSHIP OF COOPERATION.....	421

Мария Липчанская Александровна, Куликова Светлана Анатольевна СВОБОДА СЛОВА КАК ФОРМА ВЫРАЖЕНИЯ КОНСТИТУЦИОННОГО КОНСТРУКТИВНОГО ПРОТЕСТА	435
Марија Амповска СИСТЕМ НА ДОБРОВОЛНО ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА: ПРЕДНОСТИ И СЛАБОСТИ	459
Marko Dimitrijević THE INFLUENCE OF THE NEW MODEL OF ECONOMIC GOVERNANCE ON SHAPING EUROPEAN MONETARY LAW	473
Методија Ангелески, Самир Салиевски ЗАСТАПЕНОСТ НА КРИМИНАЛИСТИКАТА НА ПРАВНИТЕ ФАКУЛТЕТИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	489
Милена Апостоловска-Степаноска ЕВРОПСКОТО ДРЖАВЈАНСТВО И СУДОТ НА ПРАВДАТА НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА	505
Mirjana Sredojević CRIMINAL LAW SESSION DOMESTIC VIOLENCE AND THE MEDIA	519
Natalia Butusova КОНСТРУКТИВНОЕ ПОЛИТИЧЕСКОЕ УЧАСТИЕ ГРАЖДАН КАК ГАРАНТИЯ ИХ КОНСТИТУЦИОННЫХ ПРАВ	537
Neli Georgieva Radeva TRANSPOSITION OF BYZANTINE LAW IN SLAVIC LEGISLATION	561
Nerma Čolaković-Prguda INSTITUTIONS OF GLOBAL ECONOMY AND ECONOMIC CRISIS OF 2008	573
Новак Крстић ДОГОВОР ЗА НАСЛЕДУВАЊЕ ВО ИДНИТЕ ГРАЃАНСКИ КОДИФИКАЦИИ НА СРБИЈА И МАКЕДОНИЈА – ПОГЛЕД НА РАБОТНИТЕ ТЕКСТОВИ НА ГРАЃАНСКИТЕ ЗАКОНИЦИ	585
Nora Osmani THE RIGHT TO BE FORGOTTEN IN THE DIGITAL AGE	605
Олга Кошевалиска, Лидија Давкова ПЕРЕЊЕ ПАРИ И ДРУГИ ПРИНОСИ ОД КАЗНИВО ДЕЛО ВО МАКЕДОНСКОТО КАЗНЕНО ЗАКОНОДАВСТВО	619
Ольга Рогачева НАДЛЕЖАЩЕЕ ПУБЛИЧНОЕ УПРАВЛЕНИЕ – НЕОБХОДИМАЯ И ВАЖНАЯ ЗАДАЧА РАЗВИТИЯ АДМИНИСТРАТИВНОГО ПРОЦЕДУРНОГО ПРАВА В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ	637
Петар Поп-Арсов ЗНАЧЕЊЕТО НА КОНВЕНЦИЈАТА ЗА КОМПЈУТЕРСКИ КРИМИНАЛ НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА ВО ПРЕВЕНЦИЈАТА И ЗАШТИТАТА ОД	

ДЕВИЈАНТНИ ПОЈАВИ НА ИНТЕРНЕТОТ КАКО ПЛАТФОРМА ПРЕКУ КОЈА СЕ ОДВИГАА ГЛОБАЛНИ ОПШТЕСТВЕНИ ПРОМЕНИ	657
Ристо Илиоски, Марија Амповска	
ОСОБИНИ И ДЕЈСТВО НА СТЕКНУВАЊЕТО БЕЗ ОСНОВА.....	675
Sasa Knezevic, Ivan Ilic, Darko Dimovski	
FORCED STERILIZATION – A CRITICAL REVIEW OF THE ECtHR PRACTICE.....	691
Suzana Dimić	
SERBIAN PERSONAL INCOME TAX IN ENVIRONMENT OF GLOBALIZATION CHANGES	709
Suzana Nashkova	
METHODS OF DETERMINATION AND PAYMENT OF THE COMPENSATION FOR KNOW-HOW AGREEMENTS: IMPLEMENTED SOLUTIONS FROM THE ASPECT OF THE MACEDONIAN LEGISLATION.....	721
Татјана Сафронова	
ИНСТИТУТ ВЛАДЕНИЯ В ЗАКОНОДАТЕЛСТВЕ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РЕФОРМИРОВАНИЯ	739
Tina Miletic	
CRIMINAL PROCEDURAL PRINCIPLES IN ROMAN LAW AND AUTONOMOUS COMMUNITIES IN MEDIEVAL DALMATIA	757
Helga Špadina	
EMPLOYMENT AND LABOUR RIGHTS FOR PERSONS UNDER INTERNATIONAL PROTECTION IN REPUBLIC OF CROATIA.....	773
Hristina Runceva Tasev	
THE THREAT OF CONTEMPORARY EUROPE: POPULISM AND EUROSCEPTICISM	785
Xhemail Limani	
МОБИНГ ПСИХИЧКО НАСИЛСТВО НА РАБОТНОТО МЕСТО	805
POLITICS.....	819
Alexandra Glukhova	
СОВРЕМЕННЫЙ ПОПУЛИЗМ КАК ВЫЗОВ ЛИБЕРАЛЬНОЙ ДЕМОКРАТИИ	821
Билјана Цветановска Гугоска, Марија Караева, Весна Гоцева	
ГЛОБАЛИЗАЦИЈА VS. РЕГИОНАЛИЗАЦИЈА; ВАЖНОСТА ОД ЕФИКАСНИ СТРАТЕГИИ И ПОЛИТИКИ ЗА РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ ВО КОНТЕКСТ НА ГЛОБАЛИЗИРАНИОТ ЕКОНОМСКИ СИСТЕМ СО ПОСЕБЕН ОСВРТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	839
Victoria Chernikova	
POLITICAL SYMBOLS AND REGIONAL IDENTITY IN RUSSIA	857
Дејан Маролов, Страшко Стојановски	

ОХРИДСКИОТ РАМКОВЕН ДОГОВОР НАСПРОТИ ТИРАНА ПЛАТФОРМА	865
Iskren Ivanov	
GEOPOLITICS OF RUSSIAN ORTHODOXY AS AN INSTRUMENT IN THE HYBRID WAR ON THE BALKANS	887
Јован Ананиев	
КОНЦЕПЦИСКИ АСПЕКТИ НА МЕТОДОЛОГИЈАТА ЗА ОЦЕНУВАЊЕ НА ПРОГРАМСКИТЕ ДОКУМЕНТИ ЗА ПОЛИТИКИТЕ ЗА РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ	899
Никола Амбаров	
ВАЖНОСТА НА ВЕТОТО КАКО КОЧНИЦА НА ВОЛЈАТА НА ЗАКОНОДАВЕЦОТ И ЕФЕКТИВНИ СРЕТСТВО ЗА ЗАШТИТА НА ВИТАЛНИТЕ НАЦИОНАЛНИ ИНТЕРЕСИ НА КОЛЕКТИВНИТЕ ИДЕНТИТЕТИ ВО ЗЕМЈИТЕ НА КОНСОЦИЈАЛНА ДЕМОКРАТИЈА	917
Николай Баранов	
ВЛИЯНИЕ СЕКЬЮРИТИЗАЦИИ НА ПОЛИТИКУ СОВРЕМЕННОГО ГОСУДАРСТВА: ИНФОРМАЦИОННЫЙ АСПЕКТ	933
Ольга Попова	
ЭЛЕКТРОННАЯ СИСТЕМА ГОЛОСОВАНИЯ: ПРАКТИКИ, ПОЛИТИЧЕСКИЕ ЭФФЕКТЫ И РИСКИ	949
Olga Sidenko	
META-GOVERNANCE: PROBLEMS AND PROSPECTS	967
Роман Савенков	
ОБЩЕЕ И ОСОБЕННОЕ В КОНЦЕПТУАЛЬНЫХ ПОДХОДАХ К АНАЛИЗУ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ОППОЗИЦИИ В РОССИЙСКОЙ И ЗАРУБЕЖНОЙ ПОЛИТИЧЕСКОЙ НАУКЕ	983
Sulejman Muca	
INFLUENCE OF POLITICAL PARTIES IN THE PROCESS OF DEMOCRATIZATION	1005
SOCIETY	1017
Анита Димитријовска-Јанкуловска	
ЗАПАДНОТО ОПШТЕСТВО-ГОРДОСТ ИЛИ ПРЕДРАСУДА?	1019
Васко Шутаров	
ЖИВЕЕЉКИ НА РАБОТ ПОМЕЃУ КУЛТУРИТЕ И ПОВЕЌЕСЛОЖНИТЕ ОПШТЕСТВА	1029
Dobrinka Chankova	
LAW AND CUSTOM AS SOCIAL REGULATORS: HISTORICAL ASPECTS AND MODERN DIMENSIONS	1045
Драган Стефановски	

ПРОЦЕСОТ НА ГЛОБАЛИЗАЦИЈА, ПОСТСОЦИЈАЛИСТИЧКИОТ ГРАД И РЕЗИДЕНЦИЈАЛНАТА СЕГРЕГАЦИЈА	1055
Драгана Лазаревска	
АНАЛИЗА НА СИСТЕМОТ НА ЗАШТИТА НА СЕМЕЈСТВОТО ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	1073
Ирена Авировиќ	
ДАЛИ ПРЕДБРАЧНИТЕ ЗАЕДНИЦИ ГО ПОДОБРУВААТ БРАКОТ? ПОГЛЕД КОН СЕМЕЈНАТА ДИНАМИКА ВО МАКЕДОНИЈА.....	1099
Јадранка Денкова, Панде Лазаревски, Бранка Денкова	
МЕМОРИРАЊЕТО НА ЗНАЕЊЕТО ВО ЈАВНИОТ СЕКТОР ОСНОВА ЗА ЕФЕКТИВНОСТА НА ОРГАНИЗАЦИИТЕ (СТУДИЈА НА СЛУЧАЈ ВО РМ)	1115
Македонка Радуловиќ	
НОВИТЕ СЕМЕЈНИ ВРЕДНОСТИ	1129
Милица Денковска	
ФАКТОРИТЕ КОИ ВЛИЈААТ ВРЗ ПЕРЦЕПЦИЈАТА НА ТУЌОСТА ВО ПАТОПИСНАТА КНИЖЕВНОСТ	1147
Slavko Sasajkovski, Ljubica Micanovska	
KEYNESIANISM vs. NEOLIBERALISM – SEVERAL POLITICAL – ECONOMIC REFLECTIONS	1157
Трајче Стојанов	
НОВИОТ АТЕИЗАМ КАКО НЕОЛИБЕРАЛНО ИМПЕРИЈАЛИСТИЧКО ОРУДИЕ	1171
MEDIA AND COMUNICATION	1183
Андон Мајхошев, Сузана Џамтовска-Здравковска	
САМОРЕГУЛАЦИЈА НА МЕДИУМИТЕ-КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА....	1185
Daria Shcheglova	
СОЦИАЛЬНО-ЭТИЧЕСКИЙ МАРКЕТИНГ: ЛЕГИТИМАЦИЯ ЛОКАЛЬНЫХ ВЛАСТЕЙ В ЭПОХУ ПОСТ-ПРАВДЫ	1199
Драгана Кузмановска, Снежана Кирова, Биљана Иванова	
ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА ЕЛЕКТРОНСКИТЕ МЕДИУМИ ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ	1213
Marija Drakulovska Cukalevska, Anica Dragovic	
THE ROLE OF GLOBALIZATION AND MEDIA IN MODERN SOCIETY.....	1223
Наташа Данилоска, Снежана Костадиноска-Милошеска, Диана Бошковска	
НОВА СТРАТЕШКА ПЕРСПЕКТИВА НА ПРЕТПРИСТАПНАТА ПОМОШ НА ЕУ-ИПА 2.....	1235
Nikola Vangelov	
CULTURAL ARCHETYPES IN FACEBOOK COMMUNICATION	1253
Plamen Atanasov	

**ONLINE VS. TRADITIONAL MEDIA IN THE COMMUNICATION OF YOUNG
EDUCATED PEOPLE..... 1267**

Страшко Стојановски, Јадранка Денкова

**МЕДИУМИТЕ И МЕДИУМСКОТО ИНФОРМИРАЊЕ ВО РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА: ФАКТОРИ НА ВЛИЈАНИЕ НА ПОЛИТИЧКАТА
МОБИЛИЗАЦИЈА ВРЗ СИСТЕМОТ НА ЈАВНОТО МЕДИУМСКО
ИНФОРМИРАЊЕ 1281**

САМОРЕГУЛАЦИЈА НА МЕДИУМИТЕ-КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА

Андон Мајхошев

Вонреден професор

Универзитет "Гоце Делчев"-Штип

e-mail: andon.majhosev@ugd.edu.mk

Сузана Цамтовска-Здравковска

Професор

Универзитет American University of Ras AL Khaimah и Универзитет "Гоце Делчев"-Штип.

e-mail: suzana.dzamtovska@ugd.edu.mk

Апстракт

Во трудот е анализирана саморегулацијата на медиумите во повеќе држави во Европа од различни региони. Анализата се однесува на структурата на саморегулаторните тела, нивната надлежност, финасирањето, начинот на решавање на приговорите, изборот и сл. Исто така, во трудот, е направена компаративна анализа на саморегулацијата на медиумите во неколку држави од регионот и држави членки на ЕУ (Германија, Холандија, В. Британија, Бугарија), како и од државите на Западен Балкан (Србија, БиХ, Црна Гора).

Во трудот е ставен акцент и на саморегулацијата во Република Македонија низ призмата на функционирањето на Советот на честа и Советот на етика на медиумите во Македонија (СЕММ).

Клучни зборови: новинар, професионални стандарди, совет на печат, омбудсман, медиуми, саморегулација.

Abstract

The paper analyzes the self-regulation of the media in several countries in Europe from different regions. The analysis refers to the structure of self-regulatory bodies, their competence, financing, the manner of resolving objections, choosing, etc.

Also in the paper, a comparative analysis of the self-regulation of the media in several countries of the region and EU member states (Germany, the Netherlands, the UK, Bulgaria) was made, as well as from the countries of the Western Balkans (Serbia, Bosnia and Herzegovina, Montenegro).

The paper emphasizes the self-regulation in the Republic of Macedonia through the prism of the functioning of the Council of Honor and the Council of Media Ethics in Macedonia (CEMM).

Key words: *journalist, professional standards, press council, ombudsman, media, self-regulation*

Вовед

Медиумската саморегулација претставува заеднички напор на вработените во медиумите на воспоставување на доброволни уредувачки насоки и почитување на истите преку процес на учење кој е достапен на јавноста. На тој начин независните медиуми го прифаќаат својот дел на одговорност за квалитетот на јавниот збор во земјата со потполно сочувување на нивната уредувачка автономија во нејзиното обликување.¹ Саморегулацијата е многу важен сегмент во обезбедувањето на независно и слободно новинарство. Медиумската саморегулацијата претставува механизам кој прави рамнотежа помеѓу слободата на медиумите и тенденцијата таа да биде злоупотребена. Таа е специфична потврда за демократичноста на медиумските системи. Целта на саморегулацијата не е да биде цензура или да наметне автоцензура, туку да ги постави и брани принципите на етичкото, објективното и точното новинарство кое ги почитува човековите права, при што целосно се запазува слободата на уредувачката политика што и како ќе биде презентирано од медиумот.

Праксата покажува дека одговорното и етичкото новинарство никогаш не е резултат на законски решенија, туку на доброволно почитување на кодексот кој е креиран од самата новинарска (медиумска) заедница. Саморегулаторните тела во разни држави имаат различни називи (совети на честа, совети за печат и др.), но нивната цел е да го подобрат новинарството и

¹ Miklos Haraszti, Vodic za samoregulaciju medijuma-pitanja i odgovori, OBSE, Wiena, 2008;

работата на медиумите. Саморегулацијата може да постои на ниво на целокупната медиумска индустрија или во рамките на поедини медиумски куќи. Промовирајќи ги професионалните стандарди, саморегулацијата помага за одржување на кредибилитетот на медиумите кај јавноста.

Постојат повеќе причини за воспоставување на саморегулација на медиумите, но најважни се следните: 1) Таа ја штити уредувачката слобода; 2) Помага влијанието на државата се сведе на минимум; 3) Го подига квалитетот на медиумите; 4) Таа е доказ за одговорност на медиумите и 5) Помага на читателите да останат во контакт со медиумите.

Есенција (суштина) на медиумската саморегулација е Етичкиот кодекс на новинарската професија, кој ги дефинира правата, обврските и одговорностите на новинарската професија и на тој начин даваат упатства на новинарите како на најдобар начин да се бават со новинарската професија.

Првиот чекор на саморегулација е донесувањето на Етичкиот кодекс на новинарите, додека вториот чекор е да се утврди тело кое ќе врши контрола и надзор за неговата примена и ќе ги санкционира оние кои ќе ги кршат неговите одредби. Такви тела може да имаат разни форми, но основни форми се Советот за печат и Омбудсман. Во практиката има искуства на воспоставување на саморегулација во самите медиуми.

Саморегулаторните тела се алтернатива на судските постапки. Во демократските општества, медиумите треба да бидат ослободени од преголемото мешање на политиката и судовите. Подобро решение е медиумите сами да се регулираат или регулацијата да ја преотстапат и делегираат на некое независно тело.² Саморегулаторните тела најдобро функционираат кога страните во спорот се помират во процес на медијација и кога проблемот се реши со исправка, извинување, демант на напишаното. Главна санкција на саморегулаторните тела е "критичка-морална осуда".

1. Саморегулација во некои држави од ЕУ

Советот за печат е најчест облик на саморегулаторно тело. Овие совети, се составени од медиумски експерти кои се независни од центрите на политичка моќ. Нивна главна задача е преку процедури на заедничко делување се решаваат жалбите за работата на медиумите. На тој начин тие покажуваат на

² Ибид, Miklos Haraszti, (2008), Vodic za samoregulaciju medijuma-pitanja i odgovori, OBSE, Vienna.

јавноста дека даваат гаранција на квалитетот на информирањето кое го добиваат од медиумите, покажуваат дека медиумските експерти се одговорни и покажуваат дека дополнителната регулација од страна на државата не е потребна. Во продолжение на трудот ќе направиме компаративна анализа на саморегулацијата во неколку држави во Европа од која можеме да забележиме одредени сличности и разлики во однос на саморегулаторните тела.

Во **Бугарија** Советот за печат на Бугарија е формиран во 2005 година, додека Етичкиот кодекс на медиумите е донесен во ноември 2004 година. Советот за печат е составен е од седум члена. Во рамките на Советот за печат функционираат две Комисии за етички прашања:

- 1) Комисија за етички прашања во печатените медиуми и
- 2) Комисија за етички прашања во електронските медиуми.

Двете етички комисии имаат по 12 членови кои се бираат според следната структура: четири члена од новинарите, четири члена од сопствениците на медиумите и четири члена од независни претставници од граѓанското општество-јавни личности. Претставниците на новинарите и сопствениците се бираат на нивните собранија, додека претставниците на граѓанското општество ги бираат новинарите и сопствениците на медиумите.

Во **Велика Британија** постои саморегулаторно тело Комисија за жалби на работата на медиумите. Искуството покажува дека огромно мнозинство од жалбите се решаваат на пријателски начин, затоа што уредниците избегнуваат да се изнесуваат приговори на нивната работа кога тоа е можно – а тоа зборува колку е делотворен стравот од критичка осуда. Моќта на моралната санкција не треба да се потценува.

Германија има Совет на медиуми кој е формиран во 1956 година. Советот го сочинуваат четири организации: Германска асоцијација на новинските издавачи, Германската асоцијација на издавачите на списанија и двата новинарски синдикати. Членови на Советот се новинари и издавачи, иако, понекогаш, издавачките организации делегираат и адвокати. Владата не партиципира со членови во Советот, ниту пак на било кој начин е вклучена во работата на Советот. И покрај тоа, државата учествува со една третина од буџетот за функционирање на Советот како поддршка за успешна работа на ова саморегулаторно тело. Останатиот дел од буџетот го обезбедуваат две новинарски асоцијации. Речиси 95% од новинските издавачки куќи во Германија го имаат потпишано документот со кој се обврзуваат дека ќе ги објават забелешките што ги донесува Советот за медиуми. До крајот на 2008 година Советот одлучуваше за околу 800 жалби годишно, а од 2009 година,

откако жалбите можат да се доставуваат и преку Интернет, бројот на жалби се зголеми на 1.300 годишно.

Во **Холандија** во 1948 година бил формиран Дисциплински совет на Новинарската федерација, а во 1960 година се формира Совет на медиуми. Овој совет се формира како реакција на прекршување на ембарго за објавување на една вест. Владата на Холандија не била подготвена овој случај да го препушти на Дисциплинскиот совет, бидејќи тој бил надлежен само за членовите на Федерацијата. Ставот на Холандската влада ја испровоцира Федерацијата на новинарите на Холандија, Дисциплинскиот совет да го претвори во Совет на медиуми. Новиот совет има надлежност да процесуира жалби против новинарите без разлика на тоа дали членуваат во некоја организација или не, но нема овластување да одредува санкции.

2. Саморегулација на медиумите во државите од Западен Балкан

Србија. Советот за медиуми во Србија е формиран во 2009 година. Советот има 11 члена кои ги избираат оснивачите на медиумите како свои непосредни преставници. Во Советот се бираат и претставници на пошироката јавност. Согласно одредбите на Статутот на Советот, двете новинарски здруженија НУНС и УНС именуваат по двајца претставници, тројца именува Асоцијацијата на медиумите и еден Здружението на локалните медиуми. Останатите тројца членови се преставници на јавноста, кои се избираат со консензус на јавен оглас. Основна задача на Советот е решавање по претставките на граѓаните за објавените информации во медиумите со изрекување јавни опомени. Со Статутот на Советот е предвидена можност Советот да посредува (има улога на медијатор) меѓу оштетените поединци и редакциите со цел да се избегнат судските спорови во кои едната страна го губи спорот.

Во **Босна и Херцеговина**, како саморегулаторно тело, функционира Совет за печат, кој има значајна улога во јакнењето на граѓанското општество и заштитата на човековите права преку поднесување приговори за неточните, непрофесионални и нецелосни информативни содржини во печатот и онлајн медиумите. Основан е во 2000 година со цел да ги штити правата на новинарите да бидат независни и непристрасни, а за професионалните грешки судат колеги по професија (новинари), а не претставниците на власта.³ Советот нема ингеренции да казнува парично, да суспендира или да затвора медиуми.

³ Ognian Zlatev, Media accountability systems (MAS) and their application in South East Europe and Turkey, u Professional Journalism and Self-regulation – New Media, Old Dilemma in SEE and Turkey, Pariz: UNESCO, 2011, str. 17-39

Советот споровите меѓу јавноста и медиумите ги решава исклучително со новинарски средства како што се: право на одговор, објавување исправки, извинување и демант. Советот за печат во Босна и Херцеговина во својот состав има претставници на медиуми, новинари и граѓани.

Во **Црна Гора**, постојат три вида на саморегулаторни тела: Медиумски совет за саморегулација (МСС), Саморегулаторен совет за локален печат (ССЛШ) и Омбудсман на поедини медиуми.

Медиумскиот совет за саморегулација на Црна Гора е основан во 2012 година. Има Управен одбор од пет члена. Поранешните обиди за формирање на саморегулаторно тело во Црна Гора биле неуспешни, поради поделеноста на медиумската заедница.⁴ Основна цел на ова саморегулаторно тело пред се е почитување на Етичкиот кодекс на новинарите во Црна Гора, односно професионалните стандарди на новинарската професија.

Саморегулаторен совет за локален печат (ССЛШ) кои имаа за цел контрола над примената на одредбите на Етичкиот кодекс на новинарите на Црна Гора во печатените медиуми кои излегуваат на локално ниво. Извештаите за работата на ова тело говорат дека ова саморегулаторно тело сеуште нема донесено Акт со кој се уредува работата на Советот на честа (мониторинг тим) и постапката за поднесување на жалби и постапување по нив.⁵

Омбудсман е воспоставен во медиумот ТВ "Вијести" и во весниците "Вијести" и "Дан".

3. Саморегулација во Република Македонија

Саморегулацијата во Република Македонија нема долга традиција. Во **Република Македонија** постојат две саморегулаторни тела и тоа: **Совет на честа и Совет на етика на медиумите во Македонија (СЕММ)**. Иако, Советот на честа постои повеќе од една деценија, сепак тоа не се наметна како вистински саморегулатор во новинарската фела. Нивната основна задача е да се грижи и да ги промовира етичките принципи, критериуми и стандарди на професионалното и одговорно новинарство содржани во Кодексот на новинари на Македонија и Кодексот на СЕММ. Етичкото новинарството секогаш тргнува

⁴<http://www.blic.rs/vesti/drustvo/u-crnoj-gori-osnovano-medijko-samoregulatorno-telo/ebjnt0g/> отворен на ден 25.06.2017;

⁵ Vukovic, D. & Buljan M., (2014), Monitoring novinarskih samoregulatornih tjela u Crnoj Gori, Treci Izvestaj (1. Oktobar 2013-1 mart 2014), Akcija za ljudska prava, Podgorica, str. 24.

од потребата на граѓаните за објективни, точни, проверени, балансирани информации. Ова подразбира дека новинарството треба да биде независна професија којашто е ослободено од партизација и партиски стеги и мора да прави разлика меѓу фактите, коментарот и мислењето – со што практично ќе се разликува од пропагандното новинарство или од таблоидите.

Совет на честа е орган на ЗНМ и брои седум членови кои ги избира Собранието на ЗНМ од редовните членови на ЗНМ. Советот на честа е единственото саморегулаторно тело на новинарите во Македонија. Советот на честа согласно чл. 46 од Статутот на ЗНМ ги има следните надлежности:

- Го следи остварувањето на начелата и одредбите на Кодексот на новинарите на Македонија;
- Разгледува случаи и покренува постапки што се однесуваат на членови на ЗНМ;
- Самостојно јавно реагира и изнесува вредносни мислења/судови во случај на повреда на начелата и одредбите на Кодексот на новинарите на Македонија;
- Самостојно покренува или предлага расправа во другите тела на ЗНМ за појавите во јавното информирање со што се кршат начелата и одредбите на Кодексот на новинарите на Македонија;
- Покренува иницијативи до Управниот одбор на ЗНМ за промена на законски одредби или подзаконски акти што ги оневозможуваат или ги кршат начелата и одредбите на Кодексот на новинарите на Македонија;
- Ангажира надворешни експерти и консултанти за потребите на своето работење.

Од горенаведените надлежности на Советот, можеме да констатираме дека улогата на ова тело не е да воспостави цензура или да наметне автоцензура, туку неговата улога е пред се да ги поставува и брани основните принципи на етичното, избалансираното и објективното новинарство кое ги почитува демократијата, човековите права, слободата на уредувачката политика на медиумот. Етичното новинарство е во интерес на јавноста и целокупното општество и преставува глас на јавноста и поради тоа не смее да биде партизирано. Новинарството кое се раководи од етичките начела и принципи мора да се фокусира на аргументите, фактите и вистината со што практично ќе се разликува од сензационалистичкото, пропагандното или од таблоидното новинарство кое се раководи од некакви други цели или интереси, игнорирајќи го Кодексот на новинарите. Со целосното почитување и промовирање на Кодексот се подобрува кредибилитетот на медиумите во јавноста и тие се доживуваат не само како слободни туку и како одговорни. Во исто време, почитувањето на Кодексот го штити и самиот новинар – бидејќи му дава право

да не прифати нешто што не е во согласност со професионалните стандарди и воедно го иззема од судот на другите оставајќи го на судот на колегите.

До Советот на честа со претставка може да се обрати секој поединец или организација кои се засегнати од непрофесионалното и неетичкото новинарство. Претставката упатена до Советот треба да ги содржи следните информации:

- каде и кога е објавена содржината на која се жалите (датум и весник во кој е објавена, односно датум и време на објавување доколку се работи за телевизија или радио). За подобра аргументација се испраќа и копија на текстот, односно видео или аудиозапис на спорниот прилог;
- што сметате во прилогот или текстот дека не е во согласност со професионалните стандарди барајќи демант, дополнување на информацијата, исправка или извинување;
- контакт адреса или телефон заради комуникација во процесот на разгледување на претставката.

По добиената претставка, Советот ја контактира редакцијата, односно новинарот за кого станува збор, барајќи од него коментар и објаснување и обидувајќи се случајот да го реши со посредување на редакцијата, демант, исправка или со извинување. Доколку не се постигне договор, Советот заседава и го разгледува спорниот новинарски прилог, претставката, како и објаснувањето на новинарот и ќе донесе оценка која се заснова на новинарските стандарди и Кодексот на новинарите на РМ.

Постапката се поведува во рок од десет дена од денот на пријавата, а Советот на честа одлучува со просто мнозинство, доколку на седницата присуствуваат најмалку 4 членови – советници. Седницата на Советот е јавна. Претставката се испраќа до Здружението на новинарите на Македонија со назнака за Советот на честа или по електронска пошта, а формуларот за претставки е поставен на веб страната на Здружението на новинари на Македонија (ЗНМ).

Советот на етика на медиумите на Македонија (СЕММ) е основано во 2014 година. Советот е саморегулаторно тело со мисија и цели да се унапредат и заштитат професионалните стандарди и етиката во медиумите во Република Македонија. Советот е орган за саморегулација на медиумите преку примена на морални санкции кон оние кои не ги почитуваат професионалните стандарди и Кодексот на новинарите. Советот има својство на правно лице. Органи на Советот се: Собрание, Управен одбор, Надзорен одбор и Извршен директор.

Во Советот дејствува советодавно тело, **Комисија за жалби**, која ја именува Управниот одбор со консензус, на мандатен период од две години, со можност за еден реизбор. Комисијата за жалби е составена од **седум члена** кои се избираат по следниот принцип:

- двајца претставници на сопствениците на медиумите;
- двајца претставници на новинарите предложени од ЗНМ;
- тројца претставници од јавниот живот кои не се професионално поврзани за новинарството во медиумите, но се експерти од областа на медиумите, етиката во новинарството, медиумското право и други сродни области.

Именуваната Комисија за жалби (или поплаки) од своите редови избира претседател и еден заменик, кои имаат обврска да ги свикуваат и водат седниците на Комисијата.

Комисијата за жалби ги има следниве обврски и надлежности:

- разгледува жалби од граѓани, правни лица и други претставници на јавноста во врска со објавените содржини во медиумите,
- посредува меѓу лицата кои упатиле жалба и уредникот, односно медиумот на чија содржина се однесува жалбата;
- донесува одлуки по жалбите во врска со евентуални прекршувања на Кодексот;
- упатува препораки до уредниците и медиумите за да не дојде до прекршување на Кодексот;
- усвојува насоки и упатства врз основа на толкувањето на одредбите од Кодексот;
- иницира сопствени испитувања на одделни значајни прашања поврзани со одредбите од Кодексот;
- разгледува резултатите од мониторинг и од истражувања на почитувањето на професионалните стандарди во медиумските содржини.
- ја следи примената и поставува прашања за кршењата на кодексот за печатење во сите новински изданија.

Работата на сите органи на Советот е јавна. Јавната работа се остварува со непосредно информирање и преку средствата за јавно информирање. Жалбената комисија на Советот може да донесува одлуки со мнозинство од

вкупниот број членови. Жалбената комисија се состанува по потреба, а најмалку четири пати во текот на годината.

4. Финасирање на Советот на печат

Најдобар начин за финасирање на Советот на печатот е оној кој не ја доведува во прашање неговата независност и самостојност. Најдобро е кога постојат различни извори на финасирање, каде најголемо учество треба да има медиумската индустрија, како што е случај со Холандија и Шведска. Во Норвешка Советот на печат подеднакво го финасираат сопствениците на медиумите и новинарите, додека во Швајцарија средства обезбедуваат исклучиво новинарите. Во државите во транзиција ваквите тела најчесто се финасираат од меѓународни донатори. Во некои држави (Луксембурги и Кипар) финасирањето од државата е прифатливо, бидејќи јавните медиуми подлежат на етичкиот кодекс.

Како прифатлив модел на финасирање на Советот на печатот е членарината или тиражот на медиумите, не исклучувајќи ја и можноста за донирање на средства од потенцијални донатори. Финасиска сигурност на Советот може да се обезбеди и преку активности како што се издавање на годишни публикации, проекти од странски фондации, како и организирање на јавни кампањи за собирање на финасии за одредена цел. Пример на добра пракса е бугарската промотивна кампања "Избери бугарски производ", во чии рамки секоја медиумска кука прифатила да донира одреден процент од приходот на Советот за печат.⁶

5. Омбудсман

За разлика од Советот за печат, Омбудсманот најчесто работи само за една медиумска кука.⁷ Тие посредуваат помеѓу вработените во медиумскиот сектор и аудиториумот (јавноста, читателите, гледачите и слушателите), ги примаат нивните коментари и приговори и настојуваат да ги решат недоразбирањата. Терминот "ombudsman" потекнува од шведскиот јазик и значи "претставник", а во многу други јазици усвоен е називот "медијатор" кој ги решава жалбите на граѓаните. Прв пример за омбудсман во сферата на печатот се поврзува со дневниот лист Courier-Journal од Луисвил во Кентаки кој во 1967 година го ангажирала поранешниот шеф на локалната рубрика да се бави со односите помеѓу читателите и новинарите. Чекор понатаму отишол Washington Post во 1970 година, кој го задолжил заменик на извршниот уредник да ги слуша приговорите на читателите, составува интерни меморандуми и

⁶ Ognian Zlatev (2008), The Media Self-Regulation Guidebook, All questions and problems, Institut za medije Crne Gore, Podgorica, pp. 43.

⁷ Veronique Maurus (2008), The Media Self-Regulation Guidebook, All questions and problems, Institut za medije Crne Gore, p. 63.

пишува во рубриката во која му е дадена слобода да ги изнесува своите мислења за одреден проблем. Системот постепено се усовршувал и станувал се поинтерактивен така што коментарите, критиките, исправките биле обработувани, пренесувани и враќани до читателите. Овој позитивен пример заживеа и на другите места во светот. Меѓутоа, денес само два проценти на дневните листови во САД имаат омбудсман, а во другите држави и поретко. Денес во поголемите печатени медиуми во светот имаат воведено Омбудсман.

Освен во печатот, Омбудсман е воведен и во електронските медиуми. Така, на пример јавните радиодифузни организации France 2, France 3 и Radio France Internationale воведоа омбудсмани во 1998 година. Овој потез го повлекоа веднаш по воведувањето на омбудсман во Le Monde. Неколку години подоцна омбудсманот е воведен во многу други печатени медиуми како што се: La Dépêche du Midi (2001), Midi Libre (2004), Sud-Ouest (2006) и l'Express (2006). The New York Times воведо омбудсман во 2003 година.

Надлежности на омбудсманот: Пред се Омбудсманот го промовира дијалогот помеѓу читателите, слушателите и гледачите и вработените во медиумот. Идејата е да се понуди контакт помеѓу корисниците на медиумите (јавноста) и да се подобри самокритичноста, да се унапреди кредибилитетот на медиумите, особено ако нема добар имиџ. Омбудсманот се грижи да се почитуваат правилата и праксата кои ги воспоставила одредена медиумска кука, обезбедувајќи една врста внатрешна контрола на квалитет. Омбудсманот комуницира директно со читателите, слушателите и гледачите преку директно допишување, особено денес кога сите поседуваат електронска пошта. Допишувањето овозможува брзо идентификување на девијациите и реакциите на јавноста. Омбудсманот изрекува санкции кои имаат морална тежина. Во идеална ситуација тие се совест на медиумот.

Се поставува прашањето кој може да биде омбудсман? Дали тоа треба да биде новинар или некој друг? Одговорот е дека оваа функција најдобро може да ја врши новинар, бидејќи само добар професионалец може да ги процени тежината на направените грешки. Главен критериум во изборот на омбудсманот е професионализмот, непристрасноста но и одредени дипломатски вештини. Изборот на омбудсманот, по правило го врши менаџментот во консултации со уредништвото.

Заклучоци

Саморегулацијата е многу важен сегмент во обезбедувањето на независно и слободно новинарство. Медиумската саморегулацијата претставува механизам кој прави рамнотежа помеѓу слободата на медиумите и тенденцијата таа да биде злоупотребена. Таа е специфична потврда за демократичноста на медиумските системи. Целта на саморегулацијата не е да биде цензура или да наметне автоцензура, туку да ги постави и брани принципите на етичкото и објективното новинарство кое ги почитува човековите права, при што целосно се почитува слободата на уредувачката политика што и како ќе биде презентирano од медиумот.

Саморегулацијата на печатените медиуми речиси на идентичен начин е уредено во многу држави во Европа, меѓу кои и Република Македонија. Основен облик на саморегулација е Советот на печатот (медиумите), а во некои држави е воведен и медиумски омбудсман за одреден медиум.

Саморегулаторните тела се алтернатива на судските постапки. Во демократските општества, медиумите треба да бидат ослободени од преголемото мешање на политиката и судовите. Подобро решение е медиумите сами да се регулираат или регулацијата да ја преотстапат и делегираат на некое независно тело, бидејќи на тој начин ќе се обезбедат побрзо и поефтино решавање на споровите кои произлегуваат од непочитувањето на професионалните новинарските стандарди, без мешање на државата.

Саморегулацијата во Република Македонија нема долга традиција. Таа датира од 2001 година со воведувањето на Советот на честа. Ова саморегулаторно тело немаше забележителни активности во однос на целите и мисијата на постоење (заштита и почитување на професионалните стандарди на новинарската професија). Со воспоставувањето на новото саморегулаторно тело СЕММ во 2014 година во РМ, се отворија нови хоризонти и перспективи на професионалното новинарство.

Имајќи ги во предвид актуелните проблеми во примената на Етичкиот кодекс на новинарите во Република Македонија, како и иницијативата за донесување на нов Етички кодекс на новинарите, потребно е донесување на нов Кодекс на новинарите во РМ, во кои ќе партиципираат сите здруженија на новинарите во Македонија, со што истиот ќе биде прифатен од сите новинари и медиумски работници, а потоа и применуван.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Бојаровски, З., Геровски, Б., Даути, Д., Миронски, Ј., и Давчев, А., (2005), Пишување за печатени медиуми: како да размислуваш, планираш и пишуваш за печатени медиуми, Македонски институт за медиуми (МИМ), НУБ "Св. Климент Охридски", Скопје;
- Veronique Marus (2008), The Media Self-Regulation Guidebook, All questions and problems, Institut za medije Crne Gore;
- Етички кодекс на новинари на Македонија, ЗНМ, 2001;
- Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (Службен весник на РМ бр.184/13);
- Закон за медиумите (Службен весник на РМ бр.184/13);
- Мајхошев А., (2016), Медиумско право (авторизирани предавања), УГД;
- Мајхошев, А., (2015), Новинарска етика (Рецензирана скрипта), УГД;
- Мајхошев, А., (2015), Новинарска етика (Практикум), УГД;
- Miklos Haraszti (2008), Vodic za samoregulaciju medijuma-pitanja i odgovori, OBSE, Wiena, 2008;
- Ognian Zlatev (2011), Media accountability systems (MAS) and their application in South East Europe and Turkey, u Professional Journalism and Self-regulation – New Media, Old Dilemma in SEE and Turkey, Pariz: UNESCO;
- Ognian Zlatev (2008), The Media Self-Regulation Guidebook, All questions and problems, Institut for media of Montenegro;
- Статут на Советот на етика на медиумите во Македонија (CEMM), 2014;
- Статут на Здружението на новинари на Македонија (ЗНМ), 2001;
- Srdic Mladen i dr. (2012), Medijsko pravo u Bosni i Hercegovini, Urednici: Mehmed Halilovic i Amer Dzihana, Internews u Bosni i Hercegovini, Sarajevo;
- [http://www.blic.rs/vesti/drustvo/u-crnoj-gori-osnovano-medijsko-samoregulatorno telo/ebjnt0g](http://www.blic.rs/vesti/drustvo/u-crnoj-gori-osnovano-medijsko-samoregulatorno-telo/ebjnt0g) (отворен на ден 25.06.2017)